Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Т. ĆАРЕТА
представено на 11 септември 2025 година [1]

Дело C-196/24 [Aucrinde] [i]

xx
срещу
ww,
yy,
zz,
vv,
при участието на:
Ministère Public

(Преюдициално запитване, отправено от Tribunal judiciaire de Chambéry
(Първоинстанционен съд Шамбери, Франция)

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество между съдилищата на държавите членки по граждански или търговски дела — Събиране на доказателства по граждански или търговски дела — Ексхумация на тяло с цел установяването на родствена връзка — Генетична експертиза — Искане за събиране на доказателства, за което се счита, че противоречи на основни принципи на националното право на замолената държава членка — Основания за отказ да се изпълни искане за събиране на доказателства — Конфликт между основни права — Човешко достойнство на починало лице — Зачитане на личния и семейния живот — Лична идентичност — Право на всеки да знае своя генетичен произход“

I. Въведение

1. Настоящото преюдициално запитване е отправено към Съда с искане за тълкуване на Регламент (ЕС) 2020/1783, който въвежда съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела във връзка със събирането на доказателства [2].

[1] Език на оригиналния текст: английски.

[i] Наименованието на настоящото дело е измислено. То не съответства на истинското име на никоя от страните по производството.

[2] Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (събиране на доказателства) (ОВ L 405, 2020 г., стр. 1, наричан по-нататък „Регламент 2020/1783“).

2. По-конкретно, от Съда се иска да определи за първи път дали национални правни норми, които съгласно националното право се считат за въпроси, свързани с обществения ред, могат да бъдат използвани като основание за отказ да се изпълни искане за събиране на доказателства, отправено от съд на една държава членка (молещия съд) към съд на друга държава членка (замоления съд).

3. Поставените на Съда въпроси са възникнали в контекста на съдебно производство, образувано пред Tribunale di Genova (Първоинстанционен съд Генуа, Италия, наричан по-нататък „италианският съд“) за установяване на бащинството на ищеца по настоящото дело. За тази цел същият съд отправя искане до Tribunal judiciaire de Chambéry (Първоинстанционен съд Шамбери, Франция), който е запитващата юрисдикция, за събиране на доказателства съгласно Регламент 2020/1783 с цел изготвяне на генетична експертиза, необходима за установяване на бащинството. Изпълнението на това искане включва ексхумация на тялото на предполагаемия баща, погребан във Франция, и вземане на проба от тялото, необходима за извършване на идентификация по генетични отпечатъци.

II. Относимото право на Съюза

Хартата на основните права на Съюза

4. Съгласно член 1 („Човешко достойнство“):

„Човешкото достойнство е ненакърнимо. То трябва да се зачита и защитава“.

5. Член 7 („Зачитане на личния и семейния живот“) предвижда:

„Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и тайната на неговите съобщения“.

Регламент 2020/1783

6. Член 1 определя обхвата на Регламент 2020/1783. Там се прави разграничение между непрякото събиране на доказателства — в член 1, параграф 1, буква а) от него, и директното събиране на доказателства — в член 1, параграф 1, буква б) от този регламент. Тази разпоредба гласи:

„1. Настоящият регламент се прилага по отношение на граждански или търговски дела, когато съд на държава членка, в съответствие с правото на тази държава членка, изисква:

а) компетентният съд на друга държава членка да събере доказателство, или

б) събирането на доказателство директно в друга държава членка.

[…]“.

7. Член 12 от Регламент 2020/1783 съдържа общи разпоредби относно изпълнението на искания за непряко събиране на доказателства съгласно член 1, параграф 1, буква а) от този регламент. Релевантните части от член 12 предвиждат:

„1. Замоленият съд изпълнява искането незабавно и най-късно в срок от 90 дни след получаването му.

2. Замоленият съд изпълнява искането в съответствие с националното си право.

3. Молещият съд може да поиска искането да бъде изпълнено в съответствие със специална процедура, предвидена в неговото национално право, чрез използване на формуляр A от приложение I. Замоленият съд изпълнява искането в съответствие със специалната процедура, освен ако това е несъвместимо с неговото национално право или ако той не е в състояние да го изпълни поради значителни практически трудности. Ако замоленият съд не спази искането за изпълнение в съответствие със специална процедура поради някоя от тези причини, той информира молещия съд, като използва формуляр З от приложение I.

[…]“.

8. Член 16 от Регламент 2020/1783 изброява основанията за отказ за изпълнение на искания за непряко събиране на доказателства съгласно предвиденото в член 1, параграф 1, буква а) от него. Докато член 16, параграф 1 се отнася само до исканията за разпит на лице, каквито в настоящия случай не са направени, член 16, параграф 2 гласи следното:

„2. Изпълнение на искане може да бъде отказано само на основания, различни от посочените в параграф 1, единствено когато са налице едно или повече от следните основания:

а) искането не попада в приложното поле на настоящия регламент;

б) изпълнението на искането не попада във функциите на съдебната власт съгласно правото на държавата членка на замоления съд;

в) молещият съд не изпълнява искането на замоления съд да допълни искането за събирането на доказателства съгласно член 10 в срок от 30 дни след като замоленият съд е поискал да се направи това; или

г) поисканият в съответствие с член 22, параграф 3 депозит или аванс не е предоставен в срок от 60 дни след като замоленият съд е поискал такъв депозит или аванс“.

9. Член 19 от Регламент 2020/1783 се отнася до исканията за директно събиране на доказателства съгласно предвиденото в член 1, параграф 1, буква б) от него. Член 19, параграф 7 изброява основанията за отказ да се изпълни такова искане, и предвижда следното:

„7. Централният орган или компетентният орган на замолената държава членка може да откаже искане за директно събиране на доказателства само ако:

а) то не попада в приложното поле на настоящия регламент;

б) то не съдържа цялата необходима информация посочена в член 5; или

в) поисканото директно събиране на доказателства противоречи на основните принципи на правото на неговата държава членка“.

Регламент № 1206/2001 [3]

10. Регламент 2020/1783 представлява преработка на Регламент № 1206/2001.

11. Релевантните разпоредби на Регламент № 1206/2001, а именно членове 1, 10, 14 и 17 от него, съответстват респективно на членове 1, 12, 16 и 19 от Регламент 2020/1783

12. В това отношение съдебната практика по Регламент № 1206/2001 е релевантна и за тълкуването на приложимите разпоредби на Регламент 2020/1783 по настоящото дело.

III. Фактите по спора в главното производство, поставените преюдициални въпроси и производството пред Съда

13. Ищецът по настоящото дело, xx, предявява иск пред Tribunale di Genova (Първоинстанционен съд Генуа), с който иска да се установи, че aa, който е починал и е погребан във Франция, е негов биологичен баща.

14. Ищецът иска от този съд i) да се установи, че той е извънбрачен син на aa, ii) да му се разреши да използва фамилното име на баща си, и iii) да се разпореди на компетентното лице по гражданското състояние да впише съдебното решение, което ще бъде постановено, след окончателното му влизане в сила.

15. Ответниците по спора в главното производство, които са родени в брака деца на aa, отказват да им бъде назначена кръвна експертиза, която да определи дали ищецът има генетичните характеристики, съответстващи на генетичните характеристики на ответниците. Вместо това те правят искане да се извърши генетична експертиза на тялото на починалия им баща. Ето защо италианският съд назначава кръвна експертиза и определя вещо лице, което да извърши генетично сравнение между ищеца и тялото на презумптивния баща след неговата ексхумация.

16. На 18 ноември 2022 г. италианският съд изпраща на запитващата юрисдикция искане за ексхумация на тялото на презумптивния баща съгласно Регламент 2020/1783, като използва формуляр A, предвиден в приложение I към този регламент.

17. Съгласно Code civil (френския граждански кодекс) обаче съдията не може да разпореди ексхумация на тяло с цел вземане на генетичен материал за установяване на родствена връзка, освен ако починалият не е дал изричното си съгласие за това приживе.

[3] Регламент (ЕО) № 1206/2001 на Съвета от 28 май 2001 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела, ОВ L 174, 2001, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 138 (наричан по-нататък „Регламент № 1206/2001“).

18. Релевантната разпоредба от френския Code civil (Граждански кодекс) е член 16-11[4], който гласи:

„Идентификацията на лице по неговите генетични отпечатъци се извършва само:

1° в рамките на следствени действия или на действия по събирането на доказателства в хода на съдебно производство;

2° за медицински или научноизследователски цели;

3° за целите на установяване на самоличността на починали лица, когато тя е неизвестна;

4° при условията, предвидени в член L. 2381-1 от Code de la défense [(Кодекса за отбраната]);

5° за целите на борбата с допинга при условията, предвидени в член L. 232-12-2 от Code du sport [(Кодекса за спорта)].

В гражданската област тази идентификация може да се извършва само в изпълнение на мярка по събиране на доказателства, разпоредена от съда, пред който е предявен иск за установяване или оспорване на родствена връзка или иск за получаване или спиране на средства за издръжка. Съгласието на заинтересованото лице трябва да се получи предварително и изрично. Без изричното съгласие на лицето, изразено приживе, след неговата смърт не може да бъде извършена никаква идентификация по генетични отпечатъци.

[…]“.

19. Освен това, както посочва френското правителство, по силата на член 16-9 от френския граждански кодекс цялата глава от този кодекс, в която се съдържа тази разпоредба, се счита за въпрос, свързан с обществения ред.

20. При тези обстоятелства запитващата юрисдикция иска да се установи дали член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783 следва да се тълкува в смисъл, че позволява на даден съд да откаже да изпълни искане за събиране на доказателства, когато това искане се счита за противоречащо на основните принципи на правото на държавата членка на замоления съд.

21. Според запитващата юрисдикция основанията за отказ да се приложи Регламент 2020/1783, са изчерпателно изброени в член 16 от него и следователно член 12 не съдържа допълнително основание за отказ да се приложи този регламент. Тази юрисдикция обаче има опасения, че подобно тълкуване на член 12 ще означава, че няма никакви предпазни

[4] Тази разпоредба е въведена във френския Граждански кодекс въз основа на член 5, параграф 1, 1° от Loi n° 2004-800 du 6 août 2004 relative à la bioéthique (Закон № 2004-800 от 6 август 2004 година за биоетиката, наричан по-нататък „Законът за биоетиката“). Както отбелязва Европейската комисия, според която не съществува презумпция за съгласие за вземане на генетичен материал от починало лице, това е законодателна реакция срещу ексхумацията на известния певец Yves Montand през ноември 1997 г. с цел установяване на бащинството му спрямо лице, което твърди, че е негова дъщеря. Ето защо според коментар към Décision n° 2011-173 QPC du 30 septembre 2011 (Решение № 2011-173 QPC от 30 септември 2011 г.) на Conseil constitutionnel (Конституционен съвет, Франция) тази поправка понякога се нарича „поправката Montand“.

мерки срещу изпълнението на искания съгласно процедури, които не отговарят на стандартите на правото на Съюза[5], и по-специално на членове 1 и 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).

22. При тези обстоятелства запитващата юрисдикция решава да спре производството и да постави на Съда следните въпроси:

„(1) Дава ли член 12 от [Регламент 2020/1783] право на националния съд да откаже да приложи посочения регламент и да изпълни искането на молещата държава с мотива, че формата на искането противоречи на основни принципи на националното право на замолената държава и по-конкретно на член 16-11 от нейния Code civil (Граждански кодекс)?

(2) Ако член 12 от [Регламент 2020/1783] се прилага без оглед на националното право, как следва да се тълкуват член 1 (право на достойнство) и член 7 (право на зачитане на личния живот) от [Хартата] и съотношението между тях, за да се прецени дали такова прилагане на Регламента нарушава [Хартата]?“.

23. Ищецът по спора в главното производство, френското правителство и Комисията представят писмени становища пред Съда.

24. На 29 април 2025 г. е проведено съдебно заседание, на което френското правителство и Комисията представят устно становище.

IV. Анализ

A. Встъпителни бележки — разшифроване на поставените преюдициални въпроси

25. За да мога да дам полезен съвет на Съда, считам за необходимо да разшифровам поставените преюдициални въпроси, за да разбера по-добре опасенията на запитващата юрисдикция.

26. С първия въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се изясни дали тя може да *откаже* да изпълни искането, отправено съгласно Регламент 2020/1783, за вземане на генетичен материал след смъртта на лице, погребано във Франция, с цел да се установи родствена връзка, като се има предвид, че френският граждански кодекс забранява събирането на такива доказателства, ако заинтересованото лице не е дало съгласието си приживе.

27. Според тази юрисдикция не е възможно да се откаже изпълнение на искане съгласно член 12, защото основанията за отхвърляне на такова искане са изчерпателно изброени в член 16 от Регламент 2020/1783, а националният обществен ред не е сред тях. Въпреки това запитващата юрисдикция иска да провери дали такова основание може да се изведе от член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783.

[5] Вж. точка 90 от акта за преюдициално запитване.

28. В своето становище, представено пред Съда, френското правителство твърди, че искането на италианския съд не е искане за непряко събиране на доказателства по смисъла на член 1, параграф 1, буква а) от Регламент 2020/1783, което означава, че член 12 от него не е приложим в настоящия случай. Според това правителство искането е за директно събиране на доказателства по смисъла на член 1, параграф 1, буква б) от Регламент 2020/1783, което означава, че е приложим член 19 от него. Според това правителство първият въпрос следва да бъде преформулиран, така че да се иска тълкуване на член 19 от Регламент 2020/1783.

29. Значението на това тълкуване за настоящото дело се състои във възможността на замоления съд да откаже да изпълни искане за директно събиране на доказателства, ако такова директно събиране на доказателства противоречи на основните принципи на правото на замолената държава членка съгласно член 19, параграф 7, буква в) от Регламент 2020/1783. Обратно, няма такова аналогично основание за отказ на искане за непряко събиране на доказателства.

30. Ето защо, за да се отговори на първия въпрос, е необходимо най-напред да се прецени дали член 12 от Регламент 2020/1783 действително се прилага в настоящия случай, което би било така само ако разглежданото искане е за непряко събиране на доказателства.

31. Вторият въпрос на запитващата юрисдикция е малко по-сложен. Ако се приеме, че не може член 16-11 от френския граждански кодекс да се използва като основание да се откаже вземане на генетичен материал от аа след смъртта му, запитващата юрисдикция допълнително иска да се установи дали изпълнението на искането на италианския съд би било в противоречие с Хартата. По-точно, тази юрисдикция се позовава на връзката между членове 1 и 7 от Хартата. Следователно тя всъщност иска да се установи как е постигнат баланс в Хартата между правото на достойнство на човешкото тяло след смъртта и правото на информация за произхода.

32. Както се споменава в съдебното заседание, вторият въпрос по същество е дали релевантният италиански закон, който позволява на съдиите да разпореждат вземане на генетичен материал след смъртта с цел установяване на родствена връзка, независимо дали презумптивният родител е дал предварително съгласие приживе, е в съответствие с Хартата.

33. В акта за преюдициално запитване обаче запитващата юрисдикция не изразява никакви съмнения за съответствието на релевантния италиански закон с Хартата. Тази юрисдикция обяснява, че отговорът на втория въпрос би ѝ помогнал да определи дали самият член 16-11 от френския граждански кодекс е съвместим с Хартата.

34. Въпросът за съвместимостта на член 16-11 от френския граждански кодекс с Хартата се поставя само ако тази норма е приложима в настоящия случай, за да обоснове отхвърлянето на искането за събиране на доказателства. Едва след като се установи, че член 16-11 е приложим, може да се прецени дали прилагането му е в съответствие с Хартата. Въпреки това, ако се отговори на втория въпрос така, както е поставен, т.е. ако се приеме, че член 12, параграф 2 и член 16 от Регламент 2020/1783 изключват прилагането на член 16-11 от френския граждански кодекс като основание да се откаже изпълнение на искане за събиране на доказателства, въпросът за съвместимостта на тази норма с Хартата би бил хипотетичен, тъй като тази норма не е приложима към фактите по делото.

35. Ето защо считам, че Съдът може да отговори на втория въпрос само ако той може да се разглежда като въпрос дали Хартата трябва да се тълкува по начин, съвместим с тълкуването на Регламент 2020/1783, който да не възпрепятства италианския съд да отправи искане за събиране на доказателства, състоящо се във вземане на генетичен материал след смъртта, при обстоятелствата по настоящото дело.

36. При условията на евентуалност, ако Съдът отговори утвърдително на първия въпрос, като по този начин позволи на запитващата юрисдикция да се позове на своите национални норми, свързани с обществения ред, за да откаже да изпълни искане за събиране на доказателства, вторият въпрос следва да бъде преформулиран. В този случай вторият въпрос следва да се разбира като въпрос дали Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че допуска националните норми да поставят като условие за вземането на генетичен материал след смъртта изричното съгласие на лицето, дадено приживе.

Б. По първия въпрос

37. С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783 ѝ позволява да откаже изпълнение на искане за непряко събиране на доказателства със съображението, че формата на искането противоречи на основни принципи на националното право на замолената държава членка.

1. Непряко или директно събиране на доказателства

38. Както бе изяснено, според френското правителство искането на италианския съд е искане за директно, а не за непряко събиране на доказателства, в който случай член 12 от Регламент 2020/1783 е неприложим. Вместо това приложима е разпоредбата на член 19 от същия регламент.

39. Фактическата разлика между непрякото (както е определено в член 1, параграф 1, буква а) от Регламент 2020/1783) и директното събиране на доказателства (както е определено в член 1, параграф 1, буква б) от Регламент 2020/1783) се състои в това дали доказателствата се събират от лица, които са под юрисдикцията на замоления съд, или от лица, които са под юрисдикцията на молещия съд. В последния случай тези лица сами събират доказателства в друга държава членка, например чрез пътуване и разпит на свидетел на територията на замолената държава членка [6].

40. Процесуалната разлика между двата вида събиране на доказателства се състои в органите, отговорни за съобщаването и разрешаването на събирането на доказателства. Когато се отправя искане за непряко събиране на доказателства, молещият съд се свързва директно със замоления съд. Този съд след това решава по какъв начин да бъдат събрани исканите доказателства, в съответствие със собственото си право. Освен това тези искания се изпращат чрез формуляр А, който е приложен към Регламент 2020/1783. От друга страна, за директното събиране на доказателства молещият съд трябва да получи разрешение от

[6] Съгласно Регламент 2020/1783 чрез видеоконферентна връзка е възможно дадено лице да се разпита директно, без да се пътува до друга държава членка. Вж. член 20 от Регламент 2020/1783.

централния орган или компетентния орган, който всяка държава членка е длъжна да определи в съответствие с Регламент 2020/1783[7]. Такова искане се препраща чрез формуляр Л, който е приложен към посочения регламент.

41. Освен това при искания за непряко събиране на доказателства доказателствата се събират по реда, предвиден в националното право на замоления съд[8]. При искания за директно събиране на доказателства пък доказателствата се събират по реда, предвиден в правото на държавата на молещия съд.

42. Накрая, и което е важно за настоящия случай, основанията за отхвърляне на искане за събиране на доказателства се различават в зависимост от това дали те трябва да бъдат събрани непряко, или директно. За разлика от непрякото събиране на доказателства, директното събиране на доказателства може да бъде отказано на основание на съображения, свързани с обществения ред на замолената държава членка. Съгласно член 19, параграф 7, буква в) от Регламент 2020/1783 отказът е възможен, ако поисканото директно събиране на доказателства противоречи на основните принципи на правото на тази държава членка.

43. В Регламент 2020/1783 не е обяснено защо за двата вида събиране на доказателства се прилагат различни основания за отказ на исканията[9]. Както обаче твърди Комисията, по-широките възможности за отказ на искане за директно събиране на доказателства вероятно са обосновани с това, че тези искания евентуално засягат в по-голяма степен суверенитета на замолената държава[10]. В хипотезата на директно събиране на доказателства от замолената държава се иска да допусне на територията си лица от молещата държава членка за провеждане на разследване, което може да засегне публичната власт на държавата членка, в която трябва да се проведе[11].

44. При все това дори в хипотезата на директно събиране на доказателства основанието за отхвърляне на искания по член 19, параграф 7, буква в) от Регламент 2020/1783 поради основните принципи на правото на замолената държава е ограничено. Както посочват някои автори в правната теория, това основание се прилага само спрямо възможността за пряко изпълнение на мярката по разследване от молещия съд, а не спрямо същността на тази мярка. Следователно, дори ако директното събиране на доказателства може да се счете за противоречащо на основните принципи на правото на замолената държава членка,

7 Член 4 от Регламент 2020/1783.

8 Член 12, параграф 2 и съображение 17 от Регламент 2020/1783.

9 Такова обяснение не се открива и в документите относно законодателната история на този акт.

10 В съдебното заседание Комисията изяснява разликата между двата начина за трансгранично събиране на доказателства с факта, че при директното събиране на доказателства контролът от страна на юрисдикциите на замолената държава е по-малък. Тя твърди, че по тази причина при преговорите относно този начин на изпълнение държавите членки са настояли за това, което Комисията нарича „клауза за суверенитет“, която би им позволила да откажат на експерти от други държави членки да провеждат разследвания в замолената държава членка, които са в противоречие с основните принципи на правния ред на замолената държава.

11 Така в решение от 21 февруари 2013 г., ProRail (C-332/11, EU:C:2013:87, т. 47 и 48), Съдът приема, че доколкото назначеното от съд на държава членка вещо лице трябва да отиде на територията на друга държава членка, за да извърши възложената му експертиза, това би могло, при определени обстоятелства, да засегне публичната власт на държавата членка, в която тя трябва да се извърши, по-специално когато става въпрос за експертиза, извършена на места, свързани с упражняването на подобна власт, или на места, до които по силата на правото на държавата членка, в която е извършена експертизата, достъпът или друга намеса са забранени или са разрешени само за оправомощени лица.

това не би изключило автоматично възможността тези доказателства да бъдат събрани непряко. В такава хипотеза централният орган все пак може да покани молещия съд да отнесе въпроса към компетентния съд на замолената държава [12].

45. По какъв начин е поискал италианският съд да се съберат доказателствата в настоящия случай — непряко или директно?

46. Първо, искането е изпратено директно до запитващата юрисдикция, а не до френския централен орган [13].

47. Второ, искането е изпратено чрез формуляр A, който се използва за непряко събиране на доказателства. Това обаче само по себе си не изключва възможността молещият съд да е използвал неправилния формуляр и всъщност да е имал намерение да отправи искане за директно събиране на доказателства.

48. Ето защо като трета стъпка е необходимо да се прецени какво точно е поискал молещият съд.

49. Според мен, за да се съберат необходимите доказателства за установяване на родствена връзка в настоящия случай, трябва да бъдат предприети няколко стъпки. Първо, тялото трябва да бъде ексхумирано. Второ, от тялото трябва да бъде взет материал за идентификация по генетични отпечатъци. Трето, материалът трябва да бъде анализиран. Четвърто, анализираният материал трябва да бъде сравнен с материала, взет от ищеца.

50. Формуляр A, с който е изпратено искането, е представен на Съда като част от националното досие по делото. Видно от този формуляр, молещият съд е поискал от замоления съд да разпореди ексхумацията на тялото. Безспорно обаче самата ексхумация не може да представлява доказателство по смисъла на Регламент 2020/1783 и следователно не е цел на искането.

51. Доказателството е генетичният материал, взет от ексхумираното тяло. От формуляр A, както е подаден, не е напълно ясно кой трябва да вземе материала от тялото. Молещият съд е поискал да се допусне вещо лице, което впоследствие ще сравни материалите, да присъства при вземането на материала от тялото. Присъствието на страните и представителите на молещия съд обаче е възможно по време на непрякото събиране на доказателства [14]. Следователно самото присъствие на вещото лице, което попада под юрисдикцията на молещия съд, не означава, че доказателствата се събират директно. Формулировката, използвана във формуляр A от молещия съд, дава възможност за две тълкувания: или че той е поискал италианското вещо лице да вземе материала директно,

[12] Вж. *Mougenot*, D. Le règlement européen sur l'obtention des preuves. — Journal des Tribunaux, 2002, p. 21, и *Nuyts*, A., J. Sepulchre. Taking of Evidence in the European Union under EC Regulation 1206/2001. — Business Law International, 2004, p. 334.

[13] Във Франция този орган е Département de l'entraide, du droit international privé et européen (Департамент за взаимопомощ, международно частно право и правото на Европейския съюз) (DEDIPE) към Министерството на правосъдието.

[14] Вж. например Европейска мрежа за правосъдие, „(Provisional) updated practice guide for the application of the Regulation on the Taking of Evidence', 2025, p. 46, достъпно на: https://e-justice.europa.eu/topics/trainings-judicial-networks-and-agencies/european-judicial-network-civil-and-commercial-matters/ejns-publications_en.

или то само да присъства при събирането на доказателствата[15]. Според мен, дори ако италианското вещо лице беше взело физически материала, това действие все пак щеше да е извършено под контрола и отговорността на представителите на замоления съд и следователно може да се разглежда като непряко събиране на доказателства. Във всеки случай, запитващата юрисдикция не е изискала никакви разяснения от молещия съд и изглежда, е разбрала искането като такова за непряко събиране на доказателства.

52. Горепосочените обстоятелства водят до извода, че молещият съд е поискал непряко събиране на доказателства[16]. Ето защо член 12 е приложим за преценката дали запитващата юрисдикция в главното производство може да отхвърли искането за събиране на доказателства, отправено съгласно Регламент 2020/1783.

2. Тълкуване на член 12 от Регламент 2020/1783

53. Съгласно член 12, параграф 1 от Регламент 2020/1783 замоленият съд *трябва* да изпълни искането незабавно и най-късно в срок от 90 дни след получаването му. Както е предвидено в член 12, параграф 2 от същия регламент, изпълнението на това искане трябва да се осъществи *в съответствие с националното право на замолената държава членка*.

54. Може ли член 16-11 от френския граждански кодекс да се разглежда като „национално право“ по смисъла на член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783? Ако да, може ли тази разпоредба да обоснове отказ на искането за събиране на доказателства?

55. Според Комисията целта на член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783 е само да се посочи, че *процесуалните способи*, по които се извършва събирането на доказателства, се определят от правото на замоления съд.

56. Съгласна съм с Комисията.

57. Такова тълкуване се подкрепя от текста на член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783, разгледан в по-широкия контекст на тази разпоредба, от нейната законодателна история и най-вече от логиката и типичната рамка на актовете за взаимно признаване, приети съгласно дял V от Договора за функционирането на Европейския съюз.

58. Започвайки с формулировката в непосредствения ѝ контекст, първо отбелязвам, че член 12, параграф 3 от Регламент 2020/1783 дава възможност на молещия съд да поиска от замоления съд да събере доказателствата в съответствие със специална процедура, предвидена в националното право на държавата на молещия съд. Това показва, че изразът „национално право“, използван в член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783, визира процедурата за събиране на доказателства, тъй като целта на член 12, параграф 3 е да позволи промяна на приложимата процедура — от правото на замоления съд към правото на молещия съд, въпреки че доказателствата все пак се събират от замоления съд.

[15] В точка 11.1 от формуляр A (Описание на действията по събирането на доказателства) е посочено: ЕКСХУМИРАНЕ НА ТЯЛОТО на [aa], починал в [XY] и погребан в [XY], и ДИРЕКТНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДОКАЗАТЕЛСТВАТА от [XY] от Института по съдебна медицина в Генуа, състоящо се във ВЗЕМАНЕ НА БИОЛОГИЧЕН МАТЕРИАЛ, НЕОБХОДИМ ЗА ТЕХНИЧЕСКА КОНСУЛТАЦИЯ ОТ СЛУЖБАТА ЗА СРАВНИТЕЛНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ГЕНЕТИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ между ищеца xx и тялото на презумптивния баща aa.

[16] Ако това се окаже неправилно тълкуване, което следва да се прецени от националния съд, този съд трябва да предаде искането на френския централен орган, който да реши дали директното вземане на генетичен материал от италианското вещо лице след ексхумацията е допустимо. В такъв случай може да възникне въпросът за тълкуването на член 19, параграф 7, буква в) от Регламент 2020/1783.

59. Ако преминем към законодателната история, Регламент № 1206/2001 и по-късният Регламент 2020/1783 са вдъхновени от Хагската конвенция за събиране на доказателства [17]. Ето защо тази конвенция може да се използва при тълкуване на разпоредбите на тези регламенти [18].

60. Член 9, параграф 1 от тази конвенция гласи: „Съдебният орган, който изпълнява съдебна поръчка, прилага законодателството на своята страна *по отношение на начините и процедурата*, които трябва да се приложат“ [19].

61. Следователно формулировката на член 9, параграф 1 от Хагската конвенция за събиране на доказателства е по-ясна по отношение на обхвата си в сравнение с член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783, тъй като изрично се позовава на начините и процедурите [20].

62. Ето защо има основание да се заключи, както предлага Комисията и не се оспорва от френското правителство, че член 12, параграф 2 от Регламент 2020/1783 се прилага само по отношение на въпроси, свързани с начините и процедурите за събиране на доказателства. Следователно само тези въпроси се уреждат от националното право на замолената държава членка, докато материалноправните въпроси, като например кои доказателства са допустими за доказване на определени факти, се уреждат от правото на молещата държава.

63. Поради това въпросът дали е необходимо да се разпореди събирането на определени видове доказателства в рамките на конкретно съдебно производство и дали такова искане е в съответствие със защитата на основните права, е въпрос, който трябва да бъде преценен от молещия съд в съответствие с неговото право, в конкретния случай — италианското право, а не в съответствие с правото на замолената държава. Член 16-11 от френския граждански кодекс, който е именно такава материалноправна норма, абстрактно изразяваща баланс, избран от френския законодател между правото на всеки да знае своя произход, и правото на зачитане на човешкото тяло, не е приложим към искането на италианския съд, за което подходящият баланс се определя от италианското право.

64. Дори това да не е изразено много ясно в Регламент 2020/1783, от структурата на този акт следва, че събирането на доказателства се разпорежда от молещия съд и следователно е негова отговорност. Това е логично, тъй като само този съд, който познава всички факти по делото, може да прецени въз основа на националното си право кои доказателства са необходими и дали съображенията за събирането им могат да обосноват ограничаването на някои права [21].

[17] Конвенция от 18 март 1970 г. за събиране на доказателства в чужбина по граждански или търговски дела (наричана по-нататък „Хагската конвенция за събиране на доказателства“).

[18] Както Съдът вече е потвърдил в решение от 17 февруари 2011 г., Weryński (C-283/09, EU:C:2011:85, т. 65). Вж. и заключението на генерален адвокат Kokott по дело Weryński (C-283/09, EU:C:2010:490, т. 60).

[19] Курсивът е мой.

[20] Вж. например Preliminary Document No. 6 of December 2008 for the attention of the Special Commission of February 2009 on the practical operation of the Hague Apostille, Service, Evidence and Access to Justice Conventions, ‘The Taking of Evidence by Video-Link under the Hague Evidence Convention’. При обсъждането на член 9, параграф 1, в този документ се посочва събирането на доказателства чрез видеоконферентна връзка като пример за практическото прилагане на тази разпоредба.

[21] Вж. по аналогия, но във връзка с Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1), решение от 21 март 2024 г., Gjensidige (C-90/22, EU:C:2024:252, т. 46).

65. Регламент 2020/1783 се основава на принципа на взаимно признаване, който е в основата на всички актове за съдебно сътрудничество, приети съгласно Договора за функционирането на ЕС, включително съдебното сътрудничество по граждански или търговски дела [22].

66. Принципът на взаимно признаване се основава на взаимното доверие между държавите членки, че техните съответни институции зачитат ценностите и основните права, защитени от правния ред на Съюза [23]. Въз основа на този принцип замоленият съд трябва да има доверие, че решението на молещия съд и националното право, на което то се основава, не нарушават основните права, защитени от Хартата. По принцип този съд не може да поставя под съмнение законосъобразността на решението на молещия съд, а трябва да действа, като че то е действително, и следователно трябва да изпълни искането. Това важи дори ако разрешението съгласно правото на молещата държава се различава от разрешението съгласно правото на замолената държава. Ако се оспорва правната действителност на такова решение, това трябва да стане пред молещия съд, който следи за неговото съответствие с основните права.

67. Други актове, основани на принципа на взаимно признаване, имат сходна рамка: материалноправните въпроси, свързани с искането за трансгранично сътрудничество, са от компетентността на издаващия/молещия съд и неговата правна система, докато процедурата за изпълнение на това искане е от компетентността на изпълняващия/замоления съд и неговата правна система. Същевременно основанията за отказ на искане за трансгранично сътрудничество са ограничени и изчерпателно изброени в разглеждания акт.

68. Така например европейската заповед за разследване (наричана по-нататък „ЕЗР“), която има сходна цел с Регламент 2020/1783, но се отнася до трансграничното сътрудничество в областта на наказателното право, също предвижда, че по принцип отговорността за решенията по същество относно събирането на доказателства е на издаващия съд, докато процедурата за реалното събиране на тези доказателства се урежда от правото на изпълняващия съд [24]. Подобно разпределение на отговорностите може да се намери и в Регламента за ЕП [25].

69. Следователно защитата на основните права във връзка с решение по същество относно събирането на доказателства е по принцип отговорност на издаващия съд или, предвид приложимата терминология по настоящото дело, на молещия съд. Въпреки това, за да гарантира защитата на основните права, защитени от правния ред на Съюза, Съдът е постановил, че изпълняващият/молещият съд може в действителност да оспори

[22] Вж. член 67, параграф 4 и член 81, параграф 2 ДФЕС. Вж. и Становище 2/13 (Присъединяване на Европейския съюз към ЕКПЧ) от 18 декември 2014 г. (EU:C:2014:2454, т. 191, наричано по-нататък „Становище 2/13“). Това е така, при все че Регламент 2020/1783 не споменава този принцип. Вж. във връзка с предишния Регламент № 1206/2001 заключението на генерален адвокат Jääskinen по дело ProRail (C-332/11, EU:C:2012:551, т. 48), в което той приема, че този акт се основава на взаимно доверие. Съдът е потвърдил, че принципът на взаимно признаване е в основата на сътрудничеството между съдилищата по граждански и търговски дела. Вж. например решение от 25 май 2016 г., Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, т. 47).

[23] Становище 2/13, точки 168 и 192.

[24] Вж. членове 6 и 9 от Директива 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година относно Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси (ОВ L 130, 2014 г., стр. 1, наричана по-нататък „Директивата за ЕЗР“).

[25] Регламент (ЕС) 2017/1939 на Съвета от 12 октомври 2017 година за установяване на засилено сътрудничество за създаване на Европейска прокуратура (наричана по-нататък „ЕП“) (ОВ L 283, 2017 г., стр. 1, наричан по-нататък „Регламентът за ЕП“). Вж. решение от 21 декември 2023 г., G.K. и др. (Европейска прокуратура) (C-281/22, EU:C:2023:1018, т. 71).

законността на искането за съдебно сътрудничество при извънредни обстоятелства[26]. Такива извънредни обстоятелства са били констатирани, когато са налице системни проблеми със спазването на основните права в правната система на издаващия/молещия съд, за които изпълняващият/замоленият съд е бил осведомен. В такава хипотеза се извършва двустепенна проверка, при която изпълняващият/замоленият съд първо преценява дали в правния ред на издаващия/молещия съд съществува системен проблем със спазването на основните права, а ако такъв бъде установен, съдът трябва да провери дали съществува риск от нарушение на правата на конкретно лице[27]. Само ако и двете условия са изпълнени, изпълняващият съдебен орган може да откаже да изпълни искането за трансгранично сътрудничество.

70. Отделно от тези извънредни обстоятелства няма никакво основание, което да позволява от член 12 от Регламент 2020/1783 да се изведат други мотиви за отхвърлянето на искане за събиране на доказателства.

71. В настоящия случай никой от участниците не твърди, че в италианската правна система има системни проблеми. Освен това никой от участниците в производството не оспорва законосъобразността на решението на италианския съд, с което се иска събирането на доказателства. При това положение няма основание замоленият френски съд да откаже да изпълни искането, освен ако не е налице някое от изрично изброените в член 16 от Регламент 2020/1783 основания.

72. Формулировката на член 16, параграф 2 от този регламент е много ясна и предвижда, че изброяването на основанията, които оправдават отказ за изпълнение на искане за събиране на доказателства, е изчерпателно[28]. В него се използва формулировката „може да бъде отказано“, след което се посочват четири хипотези[29].

73. Съдът вече е потвърдил необходимостта от стеснително тълкуване на тези изключения, което води до заключението, че такова искане може да бъде отхвърлено само в хипотезите, изброени в тази разпоредба[30].

74. Първото изключение позволява на замоления съд да откаже да изпълни искане, когато то не попада в приложното поле на Регламент 2020/1783. В тази насока следва да се отбележи, че Съдът е изяснил, че молещият съд може да поиска международно съдебно сътрудничество в правна рамка, различна от установената в Регламент 2020/1783[31]. Изборът на правната рамка е от компетентността на молещия съд.

75. В настоящия случай изглежда ясно, че молещият съд е избрал Регламент 2020/1783 като приложима правна рамка, защото е изпратил искането, като е използвал формуляр A, който е предвиден в приложение I към този регламент.

[26] Във връзка с Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ 2002, L 190, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3, наричано по-нататък „Рамковото решение за ЕЗА“) вж. решение от 29 юни 2017 г., Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, т. 19 и цитираната съдебна практика).

[27] Съдът установява такава възможност за първи път в решение от 5 април 2016 г., Aranyosi и Căldăraru (C-404/15 и C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, т. 88 и 91—93), и я потвърждава многократно след това.

[28] Член 16, параграф 1 от Регламент 2020/1783, в който също са посочени основания за отказ, се отнася само до събирането на доказателства чрез разпит на свидетел и не е приложим в настоящия случай.

[29] Освен това в съображение 16 от Регламент 2020/1783 се посочва, че обстоятелствата, при които е възможен отказ за изпълнение на искане за събиране на доказателства, следва да бъдат сведени до строго ограничени извънредни ситуации.

[30] Решение от 17 февруари 2011 г., Weryński (C-283/09, EU:C:2011:85, т. 53).

[31] Вж. решение от 21 февруари 2013 г., ProRail (C-332/11, EU:C:2013:87, т. 44—46).

76. Другите три хипотези също очевидно не са приложими към обстоятелствата по настоящото дело, като това не се оспорва от никого от участниците в настоящото производство.

77. С оглед на изложеното дотук се налага изводът, че член 16-11 от френския граждански кодекс не е приложим при преценката дали искането за непряко събиране на доказателства може да бъде отхвърлено. Това е така, въпреки че във френското право тази норма се счита за свързана с обществения ред.

B. По втория въпрос

78. Предвид предложения от мен отговор на първия въпрос, че замоленият съд е длъжен да изпълни искането за непряко събиране на доказателства, независимо от национална норма, свързана с обществения ред, която забранява такова събиране на доказателства, вторият въпрос на запитващата юрисдикция — както бе обяснено в началото на настоящия анализ (в раздел A) — може да се разбира само като въпрос дали Хартата забранява тълкуване на Регламент 2020/1783 в смисъл, че събирането на генетични доказателства след смъртта с цел установяване на бащинство е възможно, независимо дали лицето е дало предварително съгласие приживе.

79. Въпросът на запитващата юрисдикция е поставен в контекста на балансирането на съответните права, залегнали в членове 1 и 7 от Хартата. Вторият въпрос на запитващия съд се отнася до член 1 като разпоредба, която защитава правото на човешко достойнство на човешкото тяло дори след смъртта, и до член 7 като разпоредба, която защитава правото на всеки да знае своя произход, гарантирано като част от правото на личен живот.

80. Доколкото разбирам спора по настоящото дело, не става дума за нарушение на член 1 от Хартата, поне не в смисъла на *абсолютния* характер на правото на човешко достойнство. Настоящото дело поставя по-скоро въпроса доколко Хартата защитава, от една страна, правото на всеки да знае своя произход, на което италианският съд, изглежда, отдава предимство, като отправя искането си за непряко събиране на доказателства, и от друга, правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта, на което френското право, изглежда, придава по-голяма стойност в сравнение с италианското право.

81. Въпросът, предмет на настоящото дело, всъщност има за цел да изясни дали намирането на баланс между тези две права или интереси — което по италианското право е довело до искане за ексхумация на тялото с цел вземане на генетичен материал за установяване на бащинство — е допустимо съгласно Хартата.

82. Ще започна анализа си, като първо ще разгледам въпроса дали Хартата защитава правото на всеки да знае своя произход, второ, дали Хартата защитава правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта, и трето, дали Хартата препятства баланса между тези две права, както е намерен в италианското право.

83. Преди да пристъпя към този анализ, държа да обясня, че според мен в системата, основана на взаимно признаване, замоленият съд по принцип не може да поставя под въпрос съответствието на решението на италианския съд с Хартата. За да се гарантира зачитането на основните права, лицето, чиито права се твърди, че са нарушени, трябва да има възможност да обжалва решението на италианския съд, и това обжалване трябва да се извърши в рамките на италианската система за правни средства за съдебна защита. В

настоящия случай обаче лицето, чиито интереси са засегнати, вече не е между живите, а неговото семейство, в случая — законните му деца, които биха могли да имат интерес да възразят срещу ексхумацията на тялото на баща им и вземането на генетичен материал, не са възразили, а са поискали доказателствата да бъдат събрани от тялото на баща им. Поради тази причина считам, че с оглед на обстоятелствата по настоящото дело Съдът трябва да отговори на втория въпрос, поставен от запитващата юрисдикция.

1. Правото на всеки да знае произхода си, съгласно Хартата

84. Правото на всеки да знае генетичния си произход, е изрично признато за първи път в Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на детето[32], а впоследствие и в Конвенцията за защита на децата и сътрудничеството в областта на международното осиновяване[33]. Това право не е изрично споменато в Европейската конвенция за правата на човека (наричана по-нататък „ЕКПЧ“), но Европейският съд за правата на човека (наричан по-нататък „ЕСПЧ“) го е признал като имплицитно право въз основа на член 8 от нея.

85. Съдът все още не е имал повод да тълкува това право в контекста на правото на Съюза. Въз основа на член 52, параграф 3 от Хартата обаче, доколкото тя съдържа права, които съответстват на правата, гарантирани от ЕКПЧ, значението и обхватът на правата, предоставени от Хартата, ще бъдат същите или по-широки.

86. Член 7 от Хартата съответства на член 8 от ЕКПЧ. Ето защо Съдът следва да тълкува правото на всеки да знае генетичния си произход, съгласно Хартата през призмата на тълкуването, което ЕСПЧ е дал на член 8 от ЕКПЧ.

87. В решение Gaskin с/у Обединеното кралство ЕСПЧ признава правото на всеки да знае своя произход, като част от правото да получи информация за своята идентичност като индивидуално човешко същество[34]. В решение Mikulić с/у Хърватия същият съд обяснява по-подробно, че определянето на родствената връзка е важен аспект в развитието на индивидуалната идентичност. Всъщност Съдът изтъква, че децата имат жизненоважен интерес, защитен от ЕКПЧ, да могат да получат необходимата информация, за да разкрият истината за важни аспекти на своята лична идентичност, които могат да имат силно влияние върху формирането на чувството за идентичност на дадено лице[35]. Година след това решение, в решение Odièvre с/у Франция, ЕСПЧ изрично посочва, че всеки има право да знае своя произход, което произтича от обхвата на понятието „личен живот“[36].

[32] Конвенция за правата на детето от 20 ноември 1989 г. (United Nations Treaty Series, vol. 1577, No. 31922, p. 167 (1995).

[33] Конвенция за защита на децата и сътрудничество в областта на международното осиновяване от 29 май 1993 г. (United Nations Treaty Series, vol. 1870, No. 31922, p. 167 (1995).

[34] ЕСПЧ, Доклад на Комисията на ЕСПЧ от 13 ноември 1987 г., Gaskin с/у Обединеното кралство (CE:ECHR:1987:1113REP001045483, § 89).

[35] ЕСПЧ, решение от 7 февруари 2002 г., Mikulić с/у Хърватия (CE:ECHR:2002:0207JUD005317699, § 64). Във връзка с това вж. анализа на *Blauwhoff*, R. J. Tracing down the historical development of the legal concept of the right to know one's origins. Has 'to know or not to know' ever been the legal question? — Utrecht Law Review, vol. 4, No. 2, 2008, p. 107.

[36] ЕСПЧ, решение от 13 февруари 2003 г., Odièvre с/у Франция (CE:ECHR:2003:0213JUD004232698, § 44). За анализ на италианската правна система и правото на всеки да знае генетичния си произход, вж. *Praduroux*, S. The Right to Know One's Genetic Origins: A Right in Need of Regulation. — The Italian Law Journal, vol. 7, No. 2, 2021, 803—820.

88. Този съд обаче също така заявява, че това право не е абсолютно, а в конкретни случаи трябва да бъде балансирано с други основни права на трети лица и с обществения интерес, и следователно държавите членки разполагат с известна свобода на преценка [37].

89. В решение Jäggi с/у Швейцария ЕСПЧ отново потвърждава, че правото на ищеца да знае генетичния си произход, е свързано с правото на самоличност, защитено от член 8 от ЕКПЧ [38]. По-конкретно, в това решение ЕСПЧ поставя в баланс правото на всеки да знае генетичния си произход, с правото на зачитане на мъртвите. ЕСПЧ обяснява, че интересът на дадено лице да знае генетичния си произход, не намалява с възрастта [39].

90. По-късно, в решение Pascaud с/у Франция, като отново потвърждава правото на всеки да знае своя произход, ЕСПЧ констатира, че френските власти не са отчели в достатъчна степен правото на г-н Pascaud да знае кой е неговият родител, тъй като националното законодателство не предвижда правна възможност за посмъртна експертиза поради липса на живи роднини, които да дадат съгласие, което лишава ищеца от ефективна правна защита за установяване на неговата самоличност [40].

91. Ето защо въз основа на практиката на ЕСПЧ по член 8 от ЕКПЧ, която Съдът следва да отчете при тълкуването на член 7 от Хартата съгласно член 52, параграф 3 от нея, мога да заключа, че правото на всеки да знае своя генетичен произход, е право, което следва да бъде признато от Съда. Същевременно обаче това право не е абсолютно, а може да бъде ограничено, макар че ограничаването му изисква балансиране с други права и интереси на всички засегнати трети лица, включително правото на зачитане на тялото след смъртта.

2. Правото на зачитане на тялото на починалия

92. Във втория си въпрос запитващата юрисдикция поставя от едната страна на везната правото на всеки да знае своя произход, съгласно член 7 от Хартата, а от другата — правото на човешко достойнство, защитено от член 1 от Хартата.

93. Основание за извеждането на правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта от правото на човешко достойнство може да се намери в съдебната практика на френския Conseil constitutionnel (Конституционен съвет). В две решения от 2011 г. и 2024 г. този съд е констатирал, че член 16-11 от френския граждански кодекс отразява желанието на френския законодател да зачита човешкото тяло след смъртта като въпрос, свързан с достойнството на човешката личност. Този съд е потвърдил конституционосъобразността на този законодателен избор, въпреки че той нарушава правото на всеки да знае своята самоличност [41].

[37] ЕСПЧ, решение от 15 ноември 2016 г., Dubská и Krejzová с/у Чешката република (CE:ECHR:2016:1115JUD002885911, § 178 и 179). ЕСПЧ изяснява, че по принцип свободата на преценка, с която държавата разполага, зависи от значението на засегнатите права на лицето. Ако правото е от решаващо значение за интимните или основните права на дадено лице, свободата на преценка е по-малка. Ако обаче няма консенсус между европейските държави по въпроса и той повдига морални или етични въпроси, свободата на преценка е по-голяма.

[38] ЕСПЧ, решение от 13 юли 2006 г., Jäggi с/у Швейцария (CE:ECHR:2006:0713JUD005875700, § 25).

[39] ЕСПЧ, решение от 13 юли 2006 г., Jäggi с/у Швейцария (CE:ECHR:2006:0713JUD005875700, § 40).

[40] ЕСПЧ, 16 юни 2011 г., Pascaud с/у Франция (CE:ECHR:2011:0616JUD001953508, § 67).

[41] Вж. Décision nº 2011-173 QPC du 30 septembre 2011 (Решение № 2011-173 QPC от 30 септември 2011 г. на Conseil constitutionnel (Конституционен съвет) и Décision nº 2024-1110 QPC du 31 octobre 2024 (Решение № 2024-1110 QPC от 31 октомври 2024 г. на Conseil constitutionnel (Конституционен съвет).

94. Правото на човешко достойнство обаче е защитено от член 1 от Хартата като абсолютно право [42] и следователно не може да бъде балансирано с други права [43].

95. Обратно, правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта, дори ако се разбира като израз на ценността на човешкото достойнство [44], няма как да се квалифицира като абсолютно право, защитено от член 1 от Хартата. В правните системи, в които се защитава такова право, е възможно то да бъде ограничено [45], ако това ограничаване е необходимо за защитата на други права или обществени интереси. Както обяснява френското правителство, във Франция достойнството на човешкото тяло след смъртта не е абсолютно право [46].

96. Как може да се разбере връзката между правото на достойнство на човешкото тяло, което може да бъде ограничено, и човешкото достойнство, което, когато се разбира като основно право по Хартата, е абсолютно?

97. В разясненията относно Хартата досежно член 1 се посочва, че човешкото достойнство е не само основно право само по себе си, а реално представлява фундамент на други основни права [47].

98. В този смисъл някои други права, съдържащи се в Хартата, като правото на зачитане на личния живот (прогласено в член 7 от Хартата), правото на живот (прогласено в член 2 от Хартата) или правото на свобода на изразяване и информация (прогласено в член 11 от Хартата), могат да се разглеждат като по-конкретни изрази на човешкото достойнство като принцип, изразен в Хартата, и като ценност, изразена в член 2 ДЕС. Тези изрази на човешкото достойнство не са абсолютни [48] и могат да бъдат ограничени, ако това е необходимо за постигането на други легитимни цели или за защитата на други относителни основни права.

[42] Понятието „абсолютно“ право означава, че това право винаги има предимство пред всяко друго право; с други думи, то не може да бъде балансирано с други права в конкретни ситуации. Ето защо някои автори предпочитат да придават на правото на човешко достойнство относителен, а не абсолютен характер. Вж. например *Alexy*, R. Human dignity and proportionality analysis. — Espaço Jurídico Journal of Law, vol. 16, No. 3, 2015, p. 83.

[43] Въпреки че повечето конституционни системи, които изрично защитават правото на човешко достойнство, считат това право за относително, Хартата, подобно на германската конституция, третира правото на човешко достойнство като абсолютно право. Последствието от избора на абсолютна защита на човешкото достойнство в германския конституционен ред е придаването на тесен смисъл и обхват на това право. В тази насока вж. *Grimm*, D. Dignity in a Legal Context: Dignity as an Absolute Right. — In: McCrudden, C. (Ed.). Understanding Human Dignity (Proceedings of the British Academy: Themed volumes of essays in the humanities and social sciences, vol. 192), p. 381.

[44] За разликата между човешкото право като ценност и като право вж. *Barak*, A. Human Dignity: The Constitutional Value and the Constitutional Rights. — In: McCrudden, C. (Ed.). Understanding Human Dignity (Proceedings of the British Academy: Themed volumes of essays in the humanities and social sciences, vol. 192), p. 363.

[45] Вж. изследователска бележка 25/002, изготвена от дирекция „Изследвания и документация“ на Съда на Европейския съюз през януари 2025 г. Изследването обхваща правните системи на 13 държави членки.

[46] В съдебното заседание френското правителство изяснява, че нито френският граждански кодекс, нито съдебната практика на Conseil constitutionnel (Конституционен съвет) придават абсолютен характер на зачитането на човешкото тяло след смъртта. Съществуват различни хипотези, като например наказателното разследване, разрешено от френското право, в които ексхумацията за вземане на генетичен материал след смъртта може да бъде извършена законно без съгласието на засегнатото лице, дадено приживе. Това означава, че съгласно френското право както правото на зачитане на човешкото тяло, така и правото на съгласие за вземане на материал за идентификация по генетични отпечатъци могат да бъдат ограничени за легитимни цели.

[47] Разяснения относно Хартата на основните права (ОВ C 303, 2007 г., стр. 17) (наричани по-нататък „Разясненията“).

[48] Единственото абсолютно проявление на човешкото достойнство, изрично защитено от Хартата, е забраната на изтезанията и на нечовешкото и унизително отношение или наказание, гарантирана от член 4 от Хартата. Вж. в този смисъл решения от 5 април 2016 г., Aranyosi и Căldăraru (C-404/15 и C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, т. 85), от 19 март 2019 г., Jawo (C-163/17, EU:C:2019:218, т. 78), и от 17 октомври 2024 г., Ararat (C-156/23, EU:C:2024:892, т. 36).

99. Ако обаче ограничаването на право, което е израз на човешкото достойнство, не може да бъде обосновано в конкретен случай, човешкото достойнство, защитено от член 1 от Хартата, трябва да се счита за нарушено [49]. До този извод може да се стигне въз основа на разясненията относно Хартата, съгласно които достойнството на човешката личност е част от същината на други права, записани в Хартата, и следователно то не може да се накърнява, дори в случай на ограничаване на тези права. Така може да се разбере абсолютният характер на правото на човешко достойнство в член 1 от Хартата [50].

100. Накратко, и без да се стремя да разработвам изчерпателна теория за човешкото достойнство в правото на Съюза, според мен човешкото достойнство може да се разглежда като двустранно понятие. От едната страна е сърцевината на човешкото достойнство, която се ползва с абсолютна защита. От другата страна е „периферната зона на разпространение на човешкото достойнство“, в която е възможно да се постигне баланс с други конфликтни права [51].

101. Освен изразите на човешкото достойнство, които са изрично защитени от Хартата, може да има и други прояви на човешкото достойнство. В този смисъл от правото на зачитане на човешкото достойнство може да се изведе правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта. Това право може да се разглежда и като израз на правото на неприкосновеност на личния живот, закрепено в член 7 от Хартата.

102. Съдът все още не е имал повод да се произнесе дали това право съществува като основно право на равнището на първичното право на Съюза. В решение Memoria и Dall'Antonia обаче Съдът постановява, че целта да се гарантира зачитането на паметта на починалите, може да представлява императивно съображение от общ интерес [52]. В заключението си по това дело генерален адвокат Campos Sánchez-Bordona приема, че достойнството, с което починалият се е ползвал приживе, може да продължи да бъде правно защитавано по подходящ начин и след смъртта му [53].

103. Важна насока при определяне на съдържанието на основните права на Съюза предоставя сравнителният анализ на конституционните системи на държавите членки [54].

104. В тази насока в изследователската бележка, изготвена от дирекция „Изследвания и документация“ на Съда [55], се посочва, че всички обхванати от изследването държави членки признават, че човешкото тяло заслужава уважение след смъртта, макар тази загриженост да

[49] Във връзка с това вж. заключението ми по дело Комисия/Унгария (Ценности на Съюза) (C-769/22, EU:C:2025:408, т. 134—137).

[50] Във връзка с това вж. *Dupré*, C. Article 1 — Human dignity'. — In: Peers, S., et al. The EU Charter of Fundamental Rights. A Commentary. 2. ed. Bloomsbury, 2021, p. 18. Авторът посочва, че „по-полезно е неприкосновеността на достойнството да се разглежда като ангажимент на Съюза да направи всичко възможно, за да не се нарушава човешкото достойнство. В този смисъл неприкосновеността на достойнството става аксиоматична основа на целия Съюз, като отразява „неотменимите и свещени права на човека“ от Френската декларация за правата на човека и гражданина от 1789 г.“.

[51] Във връзка с това вж. *Heselhaus*, S., R. Hemsley. Human dignity and the European Convention on Human Rights. — In: Becchi, P., K. Mathis (Eds.). Handbook of Human Dignity in Europe. Springer, 2019, p. 987.

[52] Решение от 14 ноември 2018 г., Memoria и Dall'Antonia (C-342/17, EU:C:2018:906, параграф 57).

[53] Заключение по дело Memoria и Dall'Antonia (C-342/17, EU:C:2018:479, бележка под линия 44).

[54] *Lenaerts*, K., K. Gutmann. The comparative law method and the European Court of Justice: Echoes across the Atlantic. — The American Journal of Comparative Law, vol. 64, No. 4, 2016, 841—864.

[55] Вж. изследователска бележка 25/002, изготвена от дирекция „Изследвания и документация“ на Съда на Европейския съюз през януари 2025 г.

не се разбира непременно като основно право. При претеглянето на интересите се вземат предвид правата на починалия, но правото на всеки да знае своя произход, е широко признато като имащо предимство право [56].

105. С оглед на този сравнителен анализ стигам до извода, че правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта съществува като общ принцип на правото на Съюза, който може да се разглежда като проява на човешкото достойнство. Ето защо тази загриженост следва да се вземе предвид, когато се преценява дали да се разреши ексхумация на тяло с цел да се гарантира правото на всеки да знае своя произход, което е защитено като част от правото на личен живот съгласно член 7 от Хартата.

3. Постигане на баланс между правото на всеки да знае своя произход, и правото на зачитане на човешкото тяло

106. Въпросът, който стои в основата на втория преюдициален въпрос на националния съд, е дали постигането на баланс между тези две права съгласно Хартата позволява тълкуване на Регламент 2020/1783 в смисъл, че вземането на генетичен материал от човешко тяло след ексхумация може да се изисква като доказателство, което да бъде събрано в рамките на трансгранично съдебно сътрудничество за целите на процедура за установяване на бащинство.

107. Въпреки че в решения Jäggi с/у Швейцария [57] и Pascaud с/у Франция [58] ЕСПЧ се е произнесъл в полза на правото на всеки да знае своя произход, това не означава, че споменатото право винаги има предимство пред правото на зачитане на човешкото тяло след смъртта. Трябва да се постигне баланс, като се вземат предвид обстоятелствата на всеки конкретен случай и се претеглят внимателно всички засегнати интереси [59].

108. Нищо не показва, че балансът, постигнат по настоящото дело от италианския съд съгласно италианското право, е в разрез с Хартата. Този съд, изглежда, е взел предвид други възможности за установяване на бащинството и е поискал ексхумация и генетично изследване на презумптивния баща само като крайна мярка.

109. Фактът, че френският съдия или съдия от друга държава, като се ръководи от собственото си национално право, би могъл да стигне до различен резултат, не влияе върху извода, че балансът, постигнат от италианския съдия, изглежда приемлив от гледна точка на Хартата.

[56] Освен Френската република; друго изключение може да бъде Република Кипър.

[57] ЕСПЧ, 13 юли 2006 г., Jäggi с/у Швейцария (CE:ECHR:2006:0713JUD005875700, §§ 43 и 44).

[58] ЕСПЧ, 16 юни 2011 г., Pascaud с/у Франция (CE:ECHR:2011:0616JUD001953508, § 68).

[59] Вж. ЕСПЧ, 13 юли 2006 г., Jäggi с/у Швейцария (CE:ECHR:2006:0713JUD005875700, §§ 38 и 39), и ЕСПЧ, 16 юни 2011 г., Pascaud с/у Франция (CE:ECHR:2011:0616JUD001953508, §§ 59 и 60).

110. Съдът вече е изяснил, че държавите членки могат да имат различно разбиране за човешкото достойнство или за други права, съдържащи се в Хартата, стига да зачитат същината на тези права [60]. Докато не е налице хармонизиране на определени въпроси на равнището на Съюза, за които законодателят на Съюза е установил подходящия баланс, решенията, приети от различните държави членки, могат да се различават [61].

111. Законодателят на Съюза (все още) не е приел нито общи правила, които да уреждат допустимите доказателства в гражданското производство, нито по-конкретно общи правила, уреждащи процедурите за доказване на бащинство в случаи, когато един от родителите е починал. Решенията в Италия и Франция могат да се различават в това отношение и да се прилагат, доколкото избраният баланс не нарушава същината на някое от правата, по отношение на които е постигнат баланс.

112. Въз основа на изложеното дотук предлагам на Съда да отговори на втория въпрос в смисъл, че Хартата не забранява на съд на държава членка да поиска съгласно Регламент 2020/1783 събирането на доказателства чрез вземане на генетичен материал след смъртта, дори ако починалият не е дал съгласие за това приживе.

V. Заключение

113. Предлагам на Съда да отговори на преюдициалните въпроси, поставени от Tribunal judiciaire de Chambéry (Първоинстанционен съд Шамбери, Франция), както следва:

„1) Член 12 от Регламент (ЕС) 2020/1783 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела (събиране на доказателства)

не позволява на замоления национален съд да откаже да изпълни искане за събиране на доказателства по съображение, че процедурата, упомената в искането, противоречи на основни принципи на националното право на замолената държава.

2) Хартата на основните права на Европейския съюз

не забранява на съд на държава членка да поиска съгласно Регламент 2020/1783 събирането на доказателства чрез вземане на генетичен материал след смъртта, дори ако починалият не е дал съгласие за това приживе“.

[60] Най-известният случай в това отношение е решение Omega, в което Съдът приема като основание за ограничаване на свободата на предоставяне на услуги цел, свързана с обществения ред в Германия, основана на защитата на човешкото достойнство, която се разбира по различен начин в тази държава в сравнение с това как се възприема в същата ситуация в други държави членки. Германското конституционно понятие за човешко достойнство е тълкувано като забрана на ползването с търговски цели на игри, включващи симулирано убийство на хора, което не е така в други държави членки. Решение от 14 октомври 2004 г., Omega (C-36/02, EU:C:2004:614).

[61] Ако законодателят на Съюза обаче е хармонизирал даден въпрос на равнището на Съюза, държавите членки не могат да прилагат стандарта за защита на основните права, гарантиран от техните конституции, дори когато този стандарт е по-висок от избрания от законодателя на Съюза, защото това би нарушило принципа на предимство на правото на Съюза. Вж. решение от 26 февруари 2013 г., Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, т. 56—58).